Udskriftsdato: 3. januar 2026

CIR1H nr 10126 af 21/12/2023 (Gældende)

Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet: Forbud mod utilbørlig behandling af skrifter med væsentlig religiøs betydning for et anerkendt trossamfund

Ministerium: Justitsministeriet

Journalnummer: CMS VB 9812

Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet: Forbud mod utilbørlig behandling af skrifter med væsentlig religiøs betydning for et anerkendt trossamfund

1. Overblik og tjekliste

- Rigspolitiet har fastsat nationale retningslinjer for politiets håndhævelse af forbud mod utilbørlig behandling af skrifter med væsentlig religiøs betydning for et anerkendt trossamfund (vejledning om skændingsforbud). Vejledningen kan findes på POLintra.
- Det følger af Rigspolitiets vejledning pkt. 4.1.1., at politiet skal orientere PET og den regionale statsadvokat i forbindelse med sagens oprettelse. Politiet vil uden PET's og statsadvokaternes godkendelse kunne foretage sigtelse for overtrædelse af bestemmelsen eller forsøg herpå. Se også pkt. 3.1. nedenfor.

Politiet skal under efterforskningen af overtrædelse af forbuddet være særligt opmærksom på,
- Sikre dokumentation af både lovovertrædelsen og omstændighederne omkring overtrædelsen, herunder eventuel medvirken til overtrædelsen, jf. pkt. 2.

Anklagemyndigheden skal særligt være opmærksom på:
- Om betingelserne i pkt. 4.1.1. - 4.1.3. er opfyldt.
- Sondringen mellem at være udenforstående, der (lovligt) viderebringer handlingen, eller at være medvirkende til den utilbørlige behandling af et religiøst skrift, jf. pkt. 4.2.
- Om der er tale om kunstneriske fremstillinger, som udgør en mindre del af et kunstværk, som er undtaget forbuddet, jf. pkt. 4.3., og forholdet til EMRK, jf. pkt. 4.4.
- Om der i sammenhæng med overtrædelsen af straffelovens § 110 e, stk. 2, kan straffes for andre overtrædelser af straffeloven, herunder eksempelvis straffelovens § 266 b.
- Forelæggelses- og indberetningsreglerne. Se pkt. 3.1. og pkt. 6.

2. Politiets efterforskning og sagsbehandling

I forbindelse med en overtrædelse af forbuddet – enten som en fuldbyrdet forbrydelse eller et strafbart forsøg – vil politiet kunne gribe ind og bringe det strafbare forhold til ophør, jf. de almindelige regler i politiloven og retsplejeloven. Det er væsentligt, at politiet i forbindelse med overtrædelsen er opmærksom på at sikre dokumentation af både lovovertrædelsen og omstændighederne omkring overtrædelsen til brug for den videre efterforskning og retlige vurdering af sagen.

Der skal så vidt muligt foretages dokumentation af følgende:

- den utilbørlige fysiske behandling af det religiøse skrift
- selve det fysiske religiøse skrift eller skrift, som fremstår som et religiøst skrift
- udbredelsesformen (via f.eks. sociale medier, i pressen osv.)

Dokumentation for den utilbørlige fysiske behandling kan med fordel ske gennem optagelse af foto eller video samt sikring af optagelser mv.

Der kan endvidere i konkrete tilfælde være behov for at udfærdige en observationsrapport med henblik på yderligere dokumentation af forholdene, herunder f.eks. beskrivelse/dokumentation af en anden persons medvirken (se pkt. 4.2.)

Derudover kan det være relevant med en beskrivelse/dokumentation for bl.a. sted eller tilstedeværende beskuere i forbindelse med utilbørlig behandling under dække af en kunstnerisk fremstilling (se pkt. 4.3.)

Der henvises i øvrigt til politiets vejledning om politiets håndhævelse af forbud mod utilbørlig behandling af skrifter med væsentlig religiøs betydning for et anerkendt trossamfund (skændingsforbuddet), som beskriver de nærmere rammer for politiets behandling af sager om overtrædelser af loven.

3. Forberedelse

3.1. Forelæggelse for den overordnede anklagemyndighed

Det følger af straffelovens § 110 f, at påtale for overtrædelse af straffelovens kapitel 12 sker efter justitsministerens påbud. Justitsministeren har således påtalekompetencen i sager om overtrædelse af straffelovens § 110 e, stk. 2.

Sager om overtrædelse af § 110 e, stk. 2, efterforskes af politikredsene. Politikredsene skal orientere PET og den regionale statsadvokat i forbindelse med sagens oprettelse, men vil uden PET's og statsadvokaternes godkendelse kunne foretage sigtelse for overtrædelse af bestemmelsen eller forsøg herpå.

Alle sager, hvor der er rejst sigtelse, eller som er indstillet til henlæggelse, skal forelægges for de regionale statsadvokater. Hvis statsadvokaten vurderer, at der skal rejses tiltale for overtrædelse af § 110 e, stk. 2, forelægger statsadvokaten sagen for Rigsadvokaten, der i givet fald forelægger sagen for Justitsministeriet.

Statsadvokaten kan endvidere beslutte at indstille efterforskningen i medfør af retsplejelovens § 749, stk. 2, eller opgive påtale i medfør af retsplejelovens § 721. Rigsadvokaten skal også i disse tilfælde orienteres om afgørelsen (se pkt. 6).

Det bemærkes, at særligt komplicerede sager mv. skal forelægges for Rigsadvokaten.

Se Rigsadvokatmeddelelsens afsnit om forelæggelse og indberetning mv., pkt. 3.3.1.1.

4. Jura

Ved lov nr. 1554 af 12. december 2023 om ændring af straffeloven (forbud mod utilbørlig behandling af skrifter med væsentlig religiøs betydning for et anerkendt trossamfund) er der indsat en ny bestemmelse i straffelovens § 110 e, stk. 2. Bestemmelsen har til formål at beskytte skrifter, som må anses at have væsentlig religiøs betydning for anerkendte trossamfund.

Bestemmelsen har følgende ordlyd:

Stk. 2. På samme måde straffes den, der offentligt eller med forsæt til udbredelse i en videre kreds gør sig skyldig i utilbørlig behandling af et skrift, der har væsentlig religiøs betydning for et anerkendt trossamfund, eller en genstand, der fremstår som et sådant skrift.

Bestemmelsen finder anvendelse på handlinger, der er begået efter lovens ikrafttræden den 14. december 2023.

Under pkt. 4.1. redegøres for de nærmere betingelser for bestemmelsens anvendelse.

4.1. Betingelser for anvendelse af straffelovens § 110 e, stk. 2

4.1.1. "Et skrift, der har væsentlig religiøs betydning eller en genstand, der fremstår som et sådant skrift"

Det er en betingelse for at kunne anvende straffelovens § 110 e, stk. 2, at der er tale om et skrift, der har væsentlig religiøs betydning for et anerkendt trossamfund, eller en genstand, der fremstår som et sådant skrift.

Hvilke religiøse skrifter er omfattet?

Ved skrift forstås fysiske skrifter. Straffelovens § 110 e, stk. 2, omfatter således ikke afbildninger, gengivelser eller imitationer af skrifter med væsentlig religiøs betydning i form af eksempelvis tegninger, malerier, billeder, modeller eller lignende, medmindre der er tale om en imitation eller lignende, som ikke umiddelbart kan skelnes fra selve skriftet med væsentlig religiøs betydning. Se forarbejderne til lov nr. 1554 af 12. december 2023 (L 65 af 27. oktober 2023, de almindelige bemærkninger, pkt. 4).

Det er endvidere en betingelse, at der er tale om et skrift, der har væsentlig religiøs betydning. Herved forstås skrifter, som inden for den pågældende trostradition anses for særlig centrale for troens bekendelsesgrundlag og/eller lære. At et skrift anvendes af religiøse grunde eller som led i religionsudøvelse, f.eks. en salmebog, er ikke i sig selv tilstrækkeligt til, at skriftet omfattes, ligesom skrifter, som af kulturelle eller politiske grunde er forbundet med religionen, men som ikke i sig selv er centrale for troens bekendelsesgrundlag og/eller lære, ikke vil være omfattet.

Uden for bestemmelsens anvendelsesområde falder således også bl.a. sangbøger, kommentarværker eller andre typer af eksegeseværker, religiøs skønlitteratur, lærebøger og videnskabelige artikler med gengivelse af udvalgte tekster samt medlemsblade for trossamfund.

Om et givent skrift kan anses for at være af væsentlig religiøs betydning for et anerkendt trossamfund skal vurderes ud fra en nærmere konkret retlig vurdering, hvor der efter omstændighederne kan inddrages oplysninger fra kilder, der indeholder religionsvidenskabelig sagkundskab. Oplysninger fra et anerkendt trossamfund om, hvad trossamfundet betragter som skrifter med væsentlig religiøs betydning, vil kunne indgå i vurderingen af skriftets religiøse betydning for trossamfundet, men det er ikke det enkelte anerkendte trossamfund, der skal vurdere, om et specifikt religiøst skrift skal anses for omfattet af straffelovens § 110 e, stk. 2.

Følgende religiøse skrifter anses for omfattet af straffelovens § 110 e, stk. 2:

- Bibelen (Kristendommen)
- Koranen (Islam)
- Torahen (Jødedommen)
- Vedaerne (Hinduismen)

– Tripitaka (Pali-kanon) (Buddhismen)

Der er ikke tale om en udtømmende liste, og bestemmelsen vil derfor også kunne omfatte andre centrale religiøse skrifter fra anerkendte trossamfund.

Dele af et skrift

Det har ikke betydning for bestemmelsens anvendelse, om der er tale om hele skriftet eller dele heraf, herunder et beskadiget skrift. Eksempelvis vil afrevne sider af et skrift eller en tidligere forsøgt afbrændt bibel eller dele af Torahen også være at anse som et skrift, der har væsentlig religiøs betydning for et anerkendt trossamfund, som derfor er omfattet af forbuddet. Se forarbejderne til lov nr. 1554 af 12. december 2023 (L 65 af 27. oktober 2023, de almindelige bemærkninger, pkt. 4).

Genstande, der fremstår som et religiøst skrift

Vellignende efterligninger af centrale religiøse skrifter er også omfattet af forbuddet. Formålet er at undgå omgåelse ved, at det skrift, der behandles utilbørligt, ikke er selve det religiøse skrift, men en genstand, der ligner. jf. forarbejderne til lov nr. 1554 af 12. december 2023 (L 65 af 27. oktober 2023, de almindelige bemærkninger, pkt. 3).

Ved vurderingen af, om en genstand fremstår som et skrift med væsentlig religiøs betydning for et anerkendt trossamfund, vil der skulle lægges vægt på, om genstanden er egnet til at blive forvekslet med det religiøse skrift af dem, der overværer den utilbørlige behandling, eller omverdenen i øvrigt. Det vil eksempelvis kunne være tilfældet med en vellignende efterligning af omslaget til en koran, hvor siderne inde i bogen stammer fra en anden bog eller viser sig at være blanke. Det samme vil kunne være tilfældet, hvis behandlingen ud fra den kontekst, hvori den foretages, giver beskuerne eller omverdenen i øvrigt det indtryk, at der er tale om utilbørlig behandling af et skrift med væsentlig religiøs betydning. Se forarbejderne til lov nr. 1554 af 12. december 2023 (L 65 af 27. oktober 2023, de almindelige bemærkninger, pkt. 4).

Anerkendte trossamfund

Ved et anerkendt trossamfund forstås trossamfund uden for folkekirken, der er registreret som anerkendt trossamfund efter § 7 i trossamfundsloven (lov nr. 1533 af 19. december 2017 om trossamfund uden for folkekirken med senere ændringer). Efter trossamfundslovens § 7 kan et trossamfund registreres som anerkendt trossamfund, såfremt det:

1) Har mindst 50 myndige medlemmer, der enten har fast bopæl i Danmark eller dansk indfødsret, og
2) Ikke opfordrer til eller foretager noget, der strider mod bestemmelser i lov eller bestemmelser fastsat i medfør af lov.

Et trossamfund er i trossamfundslovens § 1, defineret som et fællesskab, hvis medlemmer samles om en tro på magter, som står over mennesker og naturlove, efter udformede læresætninger og ritualer. Anerkendelsen indføres i Trossamfundsregistret, der er tilgængeligt på Kirkeministeriets hjemmeside. Folkekirken vil i denne sammenhæng også være at anse for omfattet af bestemmelsen, selv om der ikke er tale om et anerkendt trossamfund efter trossamfundsloven. Se forarbejderne til lov nr. 1554 af 12. december 2023 (L 65 af 27. oktober 2023, de specielle bemærkninger til § 1, nr. 1).

4.1.2. "Utilbørlig behandling"

For at der kan straffes for overtrædelse af straffelovens § 110 e, stk. 2, er det en betingelse, at der er tale om utilbørlig behandling af de pågældende skrifter med væsentlig religiøs betydning. Herved forstås fysiske handlinger, hvorved disse skrifter ødelægges eller beskadiges på en nedsættende eller forhånende måde eller i øvrigt fysisk behandles forhånende eller nedsættende.

Bestemmelsen omfatter alene fysisk utilbørlig behandling af (fysiske) skrifter. Bestemmelsen omfatter ikke verbale eller skriftlige tilkendegivelser, herunder tegninger, om religiøse skrifter og emner. Det samme gælder øvrige udtryksformer, som ikke indebærer, at skriftet fysisk behandles utilbørligt. Bestemmelsen omfatter således ikke religionskritik, der udtrykkes på anden måde end ved fysisk at behandle et skrift omfattet af bestemmelsen utilbørligt.

Bestemmelsen omfatter efter omstændighederne enhver utilbørlig fysisk behandling, herunder afbrænding, tilsøling, at der f.eks. trampes på eller sparkes til skriftet, at skriftet overhældes med en væske eller svøbes i fødevarer, eller at skriftet ødelægges ved, at det f.eks. rives eller klippes i stykker eller lignende. Den omfatter også tilfælde, hvor skriftet stikkes i f.eks. med en kniv.

Det afgørende er, om den pågældende behandling ud fra en almindelig samfundsmæssig betragtning kan anses for at være utilbørlig. Vurderingen er således objektiv og uafhængig af, hvilket trossamfund skriftet knytter sig til, og om eventuelle religiøse følelser i et trossamfund måtte være krænket. At svøbe et religiøst skrift i bacon vil således eksempelvis – uanset skriftets religiøse tilhørsforhold – være at anse som utilbørligt. Omvendt vil eksempelvis indpakning af et religiøst skrift i et regnbueflag ikke være en utilbørlig behandling, jf. forarbejderne til lov nr. 1554 af 12. december 2023 (L 65 af 27. oktober 2023, de almindelige bemærkninger, pkt. 4).

En behandling, der i almindelighed vil være utilbørlig, kan herudover efter omstændighederne falde uden for det strafbare område som følge af særlige skikke om behandling af det religiøse skrift i det pågældende trossamfund. Den, der påberåber sig sådanne særlige skikke, forudsættes at have en sådan tilknytning til det anerkendte trossamfund, som skikken vedrører, at det gør det naturligt at følge skikken, ligesom handlingen i øvrigt skal udføres på en måde, som indikerer, at den er udtryk for en efterlevelse af den pågældende skik og ikke foretages af andre grunde.

Det er ikke i strid med bestemmelsen at skille sig af med eksempelvis en bibel i en offentlig skraldespand, medmindre det sker på en måde, der i sig selv må anses for nedsættende eller forhånende. Se forarbejderne til lov nr. 1554 af 12. december 2023 (L 65 af 27. oktober 2023, de almindelige bemærkninger, pkt. 4).

4.1.3. "Offentligt eller med forsæt til udbredelse i en videre kreds"

For at kunne straffe for straffelovens § 110 e, stk. 2, er det en betingelse, at den utilbørlige behandling foregår offentligt eller med forsæt til udbredelse i en videre kreds.

Afgrænsningen af, hvornår en utilbørlig behandling er foretaget offentligt eller med forsæt til udbredelse i en videre kreds, skal foretages med udgangspunkt i de tilsvarende afgrænsninger i straffelovens § 119, stk. 1, om vold eller trusler om vold mod offentligt ansatte og § 266 b og retspraksis om bestemmelserne. Se Rigsadvokatmeddelelsen afsnittet om chikane, trusler og vold mod offentligt ansatte mv. (straffelovens §§ 119-119 b, 121 mv.) 4.1.1.2. og afsnittet om hadforbrydelser 4.1.1., hvor der er oplistet

tilfælde, som henholdsvis opfylder og ikke opfylder betingelsen om at være sket "offentligt eller med forsæt til udbredelse i en videre kreds".

En utilbørlig behandling vil f.eks. som udgangspunkt være omfattet, hvis den foregår på en offentlig plads eller vej, bliver transmitteret via internettet, f.eks. på sociale medier, eller er tilsigtet at blive videregivet af medierne eller på offentlige møder. En utilbørlig behandling, der foretages i en lukket kreds af personer, vil derimod som udgangspunkt ikke være omfattet af bestemmelsen.

En utilbørlig behandling, der livestreames eller på anden måde vises på lukkede profiler eller sider på lukkede sociale medier, blogs, fora eller lignende med få følgere, venner, forbindelser m.v., må typisk betragtes som foretaget i så privat en kreds, at den ikke kan anses for omfattet af den foreslåede bestemmelse. Der kan dog på en lukket profil eller side være så mange følgere, venner, forbindelser m.v., at en livestreaming eller anden visning af den utilbørlige behandling må anses for omfattet af bestemmelsen.

En utilbørlig behandling, der foretages et sted, som ikke er offentligt, men optages på video med henblik på senere at blive delt via internettet, sociale medier eller i øvrigt udbredt i en videre kreds, vil også være omfattet. Handlingen vil være omfattet af bestemmelsen, ikke fordi delingen i sig selv er ulovlig, men fordi den pågældende på tidspunktet for den utilbørlige handling har haft forsæt til efterfølgende udbredelse i en videre kreds. Dette indebærer også, at det vil være muligt at ifalde strafansvar, selv om en sådan deling aldrig efterfølgende finder sted, forudsat at der på tidspunktet for den utilbørlige behandling forelå forsæt til udbredelse i en videre kreds.

En utilbørlig behandling, der foretages med henblik på senere at udbrede resultatet af behandlingen i en videre kreds, eksempelvis ved at rive en bibel i stykker eller afbrænde en koran med henblik på senere at udstille de ødelagte sider eller asken, er omfattet af bestemmelsen, idet personen på tidspunktet for den utilbørlige behandling har haft forsæt til at udbrede handlingen i en videre kreds. Se forarbejderne til lov nr. 1554 af 12. december 2023 (L 65 af 27. oktober 2023, de specielle bemærkninger til § 1, nr. 1).

4.2. Viderebringelse af andre personers utilbørlige behandling af skrifter med væsentlig religiøs betydning

Straffelovens § 110 e, stk. 2, kriminaliserer selve den utilbørlige fysiske behandling af skriftet. Det strafbare område vil således være behandlingen af skriftet og ikke en eventuel udbredelse af eksempelvis en videooptagelse af handlingen.

Det følger således af forarbejderne, at bestemmelsen ikke omfatter viderebringelse af andre personers utilbørlige behandling af skrifter med væsentlig religiøs betydning og således ikke eksempelvis mediers og journalisters viderebringelse af andres utilbørlige behandling, f.eks. i forbindelse med et nyhedsindslag i tv der viser en anden persons afbrænding af en koran. Bestemmelsen omfatter på tilsvarende vis heller ikke f.eks. et museums udstilling af optagelser eller fotografier af en utilbørlig behandling foretaget af en anden person, jf. L 65 af 27. oktober 2023, de almindelige bemærkninger til pkt. 4.

Bestemmelsen vil således heller ikke finde anvendelse i tilfælde, hvor privatpersoner, som ikke har deltaget i den utilbørlige handling, deler videoer af handlingen på f.eks. sociale medier, jf. dog nedenfor om medvirken.

Medvirken

Viderebringelse af optagelser mv. af en utilbørlig handling vil i visse tilfælde kunne straffes som medvirken til overtrædelse af bestemmelsen. Det kan eksempelvis være tilfældet, hvis to personer har aftalt, at den ene foretager den utilbørlige behandling, og at den anden herefter viderebringer en optagelse af den utilbørlige behandling i en videre kreds. Det skyldes, at den person, der viderebringer optagelsen, i givet fald i kraft af aftalen har medvirket til selve den utilbørlige fysiske behandling af skriftet jf. L 65 af 27. oktober 2023, de almindelige bemærkninger til pkt. 4.

Der kan endvidere straffes for medvirken til overtrædelser af § 110 e, stk. 2, efter de almindelige regler i straffelovens § 23.

4.3. Kunstneriske fremstillinger

I forhold til kunstneriske fremstillinger skelnes der mellem, om den utilbørlige behandling af et skrift med væsentlig religiøs betydning udgør en større eller mindre del af et kunstnerisk værk.

Kunstneriske fremstillinger vil, hvis den ellers utilbørlige behandling udgør en mindre del af et kunstnerisk værk, falde uden for bestemmelsens anvendelsesområde. Et kunstnerisk værk, som har den utilbørlige behandling som den eneste eller centrale bestanddel, er derimod omfattet af bestemmelsen.

Det er således i almindelighed ikke strafbart eksempelvis at afbrænde et skrift med væsentlig religiøs betydning i forbindelse med optagelsen af en scene i en spillefilm. Tilsvarende vil iturivning af Bibelen under en koncert, en opera eller lignende som udgangspunkt heller ikke være at anse som utilbørlig.

Må den kunstneriske ramme for behandlingen af det religiøse skrift anses for at være etableret med det formål at foretage en ellers utilbørlig behandling, vil en sådan rammesætning ikke bringe behandlingen uden for det strafbare område. Det er altså ikke muligt at omgå loven ved at tilkendegive, at den utilbørlige behandling af et religiøst skrift er udtryk for en kunstnerisk fremstilling.

Ved vurderingen af, om behandling af et religiøst skrift i kunstnerisk sammenhæng i en given situation må anses for at være omfattet af forbuddet, vil der ved vurderingen kunne lægges vægt på en række yderligere momenter. Det vil således kunne indgå:

- om behandlingen foregår et sted, hvor der sædvanligvis fremføres eller vises kunst,
- om behandlingen foretages af personer eller grupper af personer, som også i øvrigt beskæftiger sig med den pågældende udtryksform i en kunstnerisk sammenhæng,
- og om værket fremtræder i en form og under omstændigheder, hvor der sædvanligvis er et publikum, som ud fra en kunstnerisk interesse og eventuelt mod betaling opsøger værker af den pågældende art.

Det vil i øvrigt afhænge af en konkret vurdering, om en kunstnerisk fremstilling, hvor et skrift med væsentlig religiøs betydning behandles på en måde, som ellers ville være at anse som utilbørlig, vil falde uden for bestemmelsens anvendelsesområde. Denne vurdering vil skulle foretages i relation til de enkelte handlinger og omstændigheder i øvrigt.

Se lov nr. 1554 af 12. december 2023 (L 65 af 27. oktober 2023, de almindelige bemærkninger, pkt. 4) og Justitsministeriets besvarelse af spørgsmål nr. 2 til lovforslaget.

Det bemærkes, at straffelovens § 110 e, stk. 2, skal anvendes inden for rammerne af ytringsfrihedsbeskyttelsen efter EMRK artikel 10, og bestemmelsen finder således ikke anvendelse, hvis det er i strid med EMRK artikel 10. Dette gælder i relation til alle handlinger omfattet af straffelovens § 110 e, stk. 2, herunder også handlinger foretaget i kunstnerisk sammenhæng. Se nedenfor under pkt. 4.4. om forholdet til ytringsfriheden.

4.4. Forholdet til ytringsfriheden i sager om straffelovens 110 e, stk. 2

4.4.1. EMRK art. 10

EMRK artikel 10 omfatter udtrykkeligt såvel ytringer i form af oplysninger om faktiske forhold som tilkendegivelser af personlige meninger. Beskyttelsen omfatter dog ifølge praksis fra EMD ikke ytringer, der truer med eller tilskynder til vold, eller ytringer, der er udtryk for ekstremt had eller forhånelse af andre persongrupper.

Nogle handlinger er i sig selv som udgangspunkt udtryk for en ytring på grund af handlingens symbolværdi, f.eks. afbrænding af flag eller ødelæggelse af statuer af personer, jf. Jon Fridrik Kjølbro, Den Europæiske Menneskerettighedskonvention for praktikere, 6. udgave (2023), side 1082. Ytringsfrihedsbeskyttelsen omfatter ikke alene indholdet af de udtrykte ideer og meninger, men også den form, i hvilken de formidles, jf. Domstolens dom af 24. februar 1997 i sagen De Haes og Gijsels mod Belgien, pr. 48.

Artikel 10 omfatter også frihed til at fremkomme med kunstneriske udtryk, navnlig når det drejer sig om retten til at modtage og videregive informationer og ideer, der giver mulighed for at tage del i en offentlig udveksling af kulturelle, politiske og sociale informationer og ideer af enhver art, jf. Jon Fridrik Kjølbro, a.st., side 1189. Beskyttelsen af den kunstneriske ytringsfrihed omfatter også informationer og ideer, der fornærmer, provokerer eller forstyrrer staten eller en hvilken som helst del af befolkningen, jf. Domstolens dom af 24. maj 1988 i Müller m.fl. mod Schweiz, pr. 33, og dom af 2. februar 2021 i Dickinson mod Tyrkiet, pr. 54.

Beskyttelsen i artikel 10 er ikke absolut, idet der kan foretages indgreb i retten til ytringsfrihed, hvis betingelserne i artikel 10, stk. 2, er opfyldt, dvs. hvis et indgreb i ytringsfriheden er foreskrevet ved lov og er nødvendig i et demokratisk samfund af hensyn til den nationale sikkerhed, territorial integritet eller offentlig tryghed, for at forebygge uorden eller forbrydelse, for at beskytte sundheden eller sædeligheden, for at beskytte andres gode navn og rygte eller rettigheder, for at forhindre udspredelse af fortrolige oplysninger eller for at sikre domsmagtens autoritet og upartiskhed, jf. artikel 10, stk. 2.

Det centrale spørgsmål vil typisk være, om indgrebet kan anses for nødvendigt i et demokratisk samfund. Domstolen har i sin praksis slået fast, at der – i lyset af, at ytringsfriheden udgør en helt grundlæggende rettighed i et demokratisk samfund – skal være et presserende samfundsmæssigt behov for at anse betingelsen for opfyldt. Domstolen anlægger i den forbindelse en konkret helhedsvurdering af den pågældende sag, hvor ikke blot indholdet af de omhandlede ytringer, men også den kontekst, som de er fremsat i, og hvem de er fremsat overfor, tillægges betydning.

Det følger udtrykkeligt af EMRK artikel 10, stk. 2, at udnyttelse af retten til ytringsfrihed kan medføre pligter og ansvar. I forhold til ytringer om religiøse overbevisninger omfatter dette pligt til i videst muligt omfang at undgå ytringer, der er anstødelige og bespottende i forhold til objekter, der af andre omgås med ærbødighed, jf. dom af 25. november 1996 i sagen Wingrove mod Storbritannien, pr. 52.

Domstolen anerkender dog samtidig, at ytringsfriheden beskytter kritik, herunder stærk kritik, af religion, når der er tale om et emne af offentlig interesse, og ytringerne ikke kan karakteriseres som blasfemiske eller unødigt krænkende eller sårende, jf. Jon Fridrik Kjølbro, a.st., side 1203, med henvisning til Domstolens dom af 5. december 2019 i sagen Tagiyev og Huseynov mod Aserbajdsjan, pr. 42-50, og dom af 7. december 2021 i sagen Yefimov og Youth Human Rights Group mod Rusland, pr. 40-48.

EMD har i sin praksis slået fast, at staten har en bredere skønsmargin, hvis ytringer kan karakteriseres som blasfemiske og unødigt krænkende over for andres religiøse overbevisning. Medlemsstaterne kan således efter Domstolens praksis foretage indgreb i retten til ytringsfrihed, hvis religiøse emner behandles på en måde, der kan karakteriseres som blasfemisk. Se forarbejderne til lov nr. 1554 af 12. december 2023 (L 65 af 27. oktober 2023, de almindelige bemærkninger, pkt. 5.2.2.)

Det fremgår af forarbejderne til lov nr. 1554 af 12. december 2023 (L 65 af 27. oktober 2023, de almindelige bemærkninger, pkt. 5.2.3.) at straffelovens § 110 e, stk. 2, ligger indenfor rammerne af Danmarks forpligtelser efter EMRK. Det fremgår, at Justitsministeriet ved vurderingen af, om § 110 e, stk. 2, varetager et anerkendelsesværdigt formål og er nødvendig i et demokratisk samfund, har lagt vægt på, at de handlinger, som er strafbare, har en forhånende karakter, som er unødigt krænkende eller sårende. Det bemærkes, at det i lyset af EMDs praksis ligger inden for staternes skønsmargin ved lov at fastsætte regler, som har til formål at foretage indgreb i retten til ytringsfrihed, hvis religiøse emner behandles på en måde, der kan karakteriseres som blasfemiske. Der er endvidere lagt vægt på, at forbuddet ikke omfatter bl.a. skrift og tale.

4.4.2. Praksis fra EMD

De Haes og Gijsels mod Belgien

I De Haes og Gijsels mod Belgien (1997) var to journalister tiltalt for ærekrænkelser i en injuriesag. De to journalister havde beskyldt dommere og generaladvokaten for ikke at have været upartiske i deres behandling af en sag om forældremyndighed, hvor en pædofilimistænkt far havde fået forældremyndigheden over sine børn, som han var mistænkt for at have voldtaget. Journalisterne anklagede dommerne og generaladvokaten for at have sympati for faren grundet politiske eller ideologiske standpunkter. Journalisterne blev pålagt erstatning for at have fremsat beskyldningerne uden at fremlægge beviser herfor.

Den belgiske stat gjorde gældende, at der var tale om personlige fornærmelser mod dommerne og generaladvokaten, som ikke fortjente beskyttelse efter artikel 10. EMD udtalte i relation til artikel 10, at ytringsfriheden ikke kun gælder for information eller idéer, der bliver modtaget positivt eller som betragtes som harmløse, men også for dem, der krænker, chokerer eller foruroliger staten eller en del af staten. Den journalistiske frihed dækker også over en vis grad af overdrevenhed eller provokation jf. pr. 46.

EMD vurderede, at beskyldningerne udgjorde meninger, hvis sandhed ikke ville kunne bevises. Selvom journalisternes kommentarer var skarpt kritiske, vurderede EMD, at de ikke var uproportionale set i forhold til den røre og forargelse, som journalisternes artiklerne havde forårsaget EMD tilkendegav, at artikel 10 ikke kun beskytter substansen af de ideer og informationer, der udtrykkes, men også formen hvori de formidles. EMD vurderede, at den belgiske stat havde overtrådt konventionens artikel 10.

Müller m.fl. mod Schweiz

I Müller m.fl. mod Schweiz (1988) havde en række kunstnere arrangeret en udstilling, hvori der indgik nogle malerier, som blev beslaglagt på udstillingens åbningsdag under henvisning til, at der var tale om overtrædelser af bestemmelsen i den schweiziske straffelov, som forbyder obskøne/umoralske publikationer. Grundlaget for beslaglæggelsen af kunstværkerne var, at en mindreårig pige havde reageret voldsomt på billederne, samt at en besøgende på udstillingen, havde kastet et maleri i jorden, trampet på det og krøllet det sammen. Kunstnerne blev pålagt en bøde og kunstværkerne blev konfiskeret.

Malerierne afspejlede en opfattelse af seksualitet, der stred imod den herskende sociale moral, idet der var tale om malerier der afbildede seksuelle forhold, især mellem mennesker og dyr. EMD slog fast, at artikel 10 også beskytter informationer og ideer, der fornærmer, provokerer eller forstyrrer staten eller en hvilken som helst del af befolkningen. Dem, der skaber, opfører, distribuerer eller udstiller kunstværker, bidrager til udvekslingen af ideer og meninger, hvilket er afgørende for et demokratisk samfund. Derfor påhviler det staten at undlade at indskrænke deres ytringsfrihed overdrevent.

EMD vurderede dog, at under de givne omstændigheder og med hensyntagen til den skønsmargin, der er efterladt dem i henhold til artikel 10, stk. 2, havde de schweiziske domstole ret til at anse det for nødvendigt af hensyn til beskyttelsen af moralen at pålægge ansøgerne en bøde for at offentliggøre malerierne.

Dickinson mod Tyrkiet

I Dickinson mod Tyrkiet (2021) blev en collagekunstner straffet for at kritisere præsident Erdogans politiske støtte til besættelsen af Irak. Dickison havde limet præsidentens hoved på kroppen af en hund, der blev holdt i snor og dekoreret med farverne fra det amerikanske flag og omgivet af dollarsedler. Der stod "Vi vil ikke være Bushs hund" på hundens overkrop.

Dickinson havde udstillet collagen i forbindelse med en protestbegivenhed, og i en retsbygning, da arrangører af protestbegivenheden i retten senere blev anklaget for at have fornærmet præsidenten. Dickinson blev idømt en betinget straf for injurier, idet den tyrkiske domstol vurderede, at hans arbejde havde ydmyget, fornærmet og udgjort et angreb på præsidentens ære og omdømme.

Med henvisning til artikel 10 i konventionen klagede Dickinson over de strafferetlige foranstaltninger, der var blevet indledt mod ham for hans kunstneriske arbejde og det forhold, at han blev dømt for at have fornærmet præsidenten.

EMD vurderede, at sagen mod Dickinson udgjorde en krænkelse af artikel 10. Domstolen fandt, at der var tale om et emne af offentlig interesse, at det vedrørte landets præsident, at der var tale om politisk kritik med faktuelt grundlag, og at sanktionen var strafferetlig. Domstolen lagde i afgørelsen vægt på, at EMRK artikel 10, stk. 2, ikke giver meget plads til begrænsninger af ytringsfriheden inden for politiske ytringsområder eller spørgsmål af offentlig interesse, jf. pr. 50.

Domstolen fremhævede endvidere, at stødende ytringer kan falde uden for ytringsfrihedsbeskyttelsen, hvis ytringen er unødvendig nedværdigende, f.eks. hvis fornærmelse er det eneste formål, men at anvendelsen af vulgære ytringer ikke i sig selv er afgørende for vurdering af en stødende udtalelse, da den meget vel kan have en strengt stilistisk hensigt, jf. pr. 54.

Se endvidere Justitsministeriets besvarelse af spørgsmål nr. 11 til lovforslaget.

Wingrove mod Storbritannien

Wingrove mod Storbritannien (1996) angik filmen Visions of Ecstasy, der handlede om karmeliternonnen Teresa af Avila (1515- 1582) og blandede religiøs ekstase med seksuel ophidselse. De engelske myndigheder nægtede at certificere filmen, hvilket betød, at det ville være strafbart at udbrede den i England. EMD fandt, at Storbritannien ikke havde krænket artikel 10, fordi de engelske myndigheder berettiget havde nægtet certificering for at beskytte mod "seriously offensive attacks on matters regarded as sacred by Christians" (se straffelovrådets udtalelse om konsekvenser ved ophævelse af straffelovens § 140 om blasfemi side 123).

Tagiyev og Huseynov mod Aserbajdsjan

Tagiyev og Huseynov mod Aserbajdsjan (2019) vedrørte en klummeskribent og en chefredaktør, som havde udgivet en stærkt islamkritisk artikel, der bl.a. fik en prominent religiøs leder i Iran til at opfordre til drab på skribenten og chefredaktøren samt udløste protester i Iran foran den aserbajdsjanske ambassade og konsulat. Skribenten og chefredaktøren blev idømt henholdsvis 3 og 4 års fængsel ved den aserbajdsjanske appeldomstol, idet denne vurderede, at de havde opfordret til religiøst had og fjendtlighed. Skribenten og chefredaktøren blev dog benådet af præsidenten og blev løsladt efter at have tilbragt et år og en måned i varetægt.

EMD vurderede, at der var tale om en overtrædelse af artikel 10, idet den pålagte straf var uforholdsmæssig og ikke var nødvendig i et demokratisk samfund. Domstolen slog desuden fast, at de nationale domstole er forpligtede til at overveje, om sagens sammenhæng, den offentlige interesse og forfatterens hensigt med den kritiserede artikel berettiger den mulige brug af en grad af provokation eller overdrivelse.

Yefimov og Youth Human Rights Group mod Rusland

I Yefimov og Youth Human Rights Group mod Rusland (2021) havde stifteren af foreningen offentliggjort en tekst på foreningens hjemmeside om den russisk-ortodokse kirke, hvor han udtrykte bekymring for udviklingen, hvor kirken får mere magt og rigdom på bekostning af samfundet som helhed. Dette resulterede i, at han blev retsforfulgt for hadefuld tale og blev placeret på listen over terrorister og ekstremister. Desuden modtog foreningen en meddelelse fra Justitsministeriet med krav om, at foreningen fjernede pågældende som medlem, og foreningen blev senere opløst.

Domstolen vurderede, at Rusland havde overtrådt artikel 10, og domstolen fandt, at der ikke var tale om hadefuld tale, der opfordrede til vold, had eller intolerance. I dommens præmis 43 fremgår det bl.a., at EMD i sager om påståede ekstremistiske ytringer ved vurderingen af, om indgreb i rettigheder efter artikel 10 opfylder kravet om at være nødvendigt i et demokratisk samfund, tager højde for en række faktorer. Ved denne vurdering er det normalt ikke tilstrækkeligt, at indgrebet fandt sted, fordi en handling faldt inden for en bestemt kategori, eller var omfattet af en retlig regel formuleret i generelle vendinger. Afgørende er derimod, at indgrebet var nødvendigt i det konkrete tilfælde.

5. Straf og andre retsfølger

5.1. Strafpåstanden i sager om straffelovens § 110 e, stk. 2

Overtrædelser af straffelovens § 110 e, stk. 2, straffes med bøde eller fængsel indtil 2 år. jf. § 110 e, stk. 2, jf. stk. 1.

Det forudsættes i forarbejderne til lov nr. 1554 af 12. december 2023 (L 65 af 27. oktober 2023, de specielle bemærkninger til § 1, nr. 1), at førstegangstilfælde af overtrædelse af § 110 e, stk. 2, som udgangspunkt straffes med bøde. I gentagelsestilfælde skal der som udgangspunkt udmåles en kortere fængselsstraf udmålt i dage.

Det er Rigsadvokatens opfattelse, at der ved fastsættelsen af bødeniveauet i sagerne bør lægges vægt på, at forbuddet mod utilbørlig behandling af religiøse skrifter fremgår af straffelovens kapitel 12, der vedrører forbrydelser mod statens selvstændighed og sikkerhed, og at overtrædelsen af bestemmelsen i gentagelsestilfælde medfører en frihedsstraf.

Efter Rigsadvokatens opfattelse kan der på den baggrund fastsættes et *vejledende* bødeniveau på 10.000 kr (udmålt i dagbøder) i førstegangstilfælde.

Bødeniveauet vil kunne fraviges, hvis der i det konkrete tilfælde foreligger henholdsvis skærpende eller formildende omstændigheder.

Det vil i skærpende retning ved strafudmålingen skulle indgå, hvis personen har begået flere overtrædelser af § 110 e, stk. 2. Foreligger der adskillige førstegangsovertrædelser til samtidig pådømmelse, skal der som udgangspunkt udmåles en kortere fængselsstraf i dage.

Det vil i formildende retning kunne indgå, hvis gerningspersonen, den utilbørlige behandling til trods, åbenlyst ikke har haft til hensigt at forhåne eller nedværdige. Det vil f.eks. kunne være tilfældet, hvis den utilbørlige behandling finder sted i forbindelse med en kunstnerisk ytring, jf. ovenfor under pkt. 4.3. Der henvises i den forbindelse til forarbejderne til lov nr. 1554 af 12. december 2023 (L 65 af 27. oktober 2023, de specielle bemærkninger til § 1, nr. 1).

Fastsættelsen af straffen vil i øvrigt fortsat bero på domstolenes konkrete vurdering i det enkelte tilfælde af samtlige omstændigheder i sagen, og de angivne strafniveauer vil kunne fraviges i op- eller nedadgående retning, hvis der i den konkrete sag foreligger skærpende eller formildende omstændigheder, jf. herved de almindelige regler om straffens fastsættelse i straffelovens kapitel 10.

5.2. Forholdet til straffelovens § 136, stk. 2

Efter straffelovens § 136, stk. 2, straffes den, der offentligt udtrykkeligt billiger en af de i straffelovens 12. eller 13. kapitel omhandlede forbrydelser, med bøde eller fængsel indtil 3 år.

Det følger imidlertid af § 1, nr. 2, i lov nr. 1554 af 12. december 2023 § 1, nr. 2, at § 110 e, stk. 1 og 2, er undtaget fra straffelovens § 136, stk. 2. Det vil således ikke være strafbart offentligt udtrykkeligt at billige utilbørlig behandling af et religiøst skrift.

6. Efter dom

Alle domme om overtrædelse af straffelovens § 110 e, stk. 2, skal sendes til orientering til Rigsadvokaten og den regionale statsadvokat, som sagen har været forelagt gennem.

Relevante domme offentliggøres i Vidensbasen.

7. Love og forarbejder

Straffeloven - seneste hovedlov

- Lov nr. 1554 af 12. december 2023 om ændring af straffeloven
  - L 65 af 27. oktober 2023

Rigsadvokaten, den 21. december 2023

RIGSADVOKATEN

/ Rigsadvokaten